

Газета 1996—жыл
1-сентябрден баслап
шыға бастады

20 АВГУСТ

1997 жыл

№ 26 (33).

СӨРШЕМБИ

сатыўда еркин баҳада

А Д А М Х Э М Н Ы Ъ З А М

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ХУҚУҚ ҚОРҒАУ УЙЫМЛАРЫНЫҢ ЖӘМИЙЕТЛИК—ХУҚУҚЫЙ ГАЗЕТАСЫ

У Ч Р А Ш У В Б Ё Л И Б Ё Т Д И

Яқинда Нукус туман «Урнак» боғдорчилик жамоа хўжалигида хуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ходимлари билан учрашув бўлиб ўтди.

Учрашувда туман прокурори Б. Дошимбетов, туман ҳокими 1—чи муовини А. Қалжонов, туман ИИБ бошлиғи ўринбосари С. Сератдиновлар сўзга чиқиб жиноятчиликка қарши қураш ва унинг олдини олиш борасида қилинаётган ишлар ҳақида тўхталиб ўтдилар.

Жамоа аъзоларидан Б. Олломурад, П. Есбоғамбетов, М. Полжанов, Х. Ғаф

форовлар ўзларининг қизиқтирган саволларини бериб хуқуқшунослардан тўлиқ жавоб олдилар.

Учрашув охирида туман маданият бўлими ходимлари ўзларининг мароқли куй ва қўшиқларини ижро этдилар.

Учрашувда Қорақалпоғистон Республикаси прокурори катта ёрдамчиси, адлия маслаҳатчиси М. Маткаримов қатнашди.

Шунингдек Нукус шаҳридаги Агротехсервис биносининг катта мажлислар залида ҳам шаҳар фуқаролари билан хуқуқшуносларнинг учрашуви бўлди.

Бу учрашувда сўзга чиққан Қорақалпоғистон Республикаси прокурорининг ўринбосари, адлия маслаҳатчиси Д. Худойберганов, Қорақалпоғистон Республикаси Адлия Вазирининг 1-чи ўринбосари хуқуқшунослик фанлари номзоди Қ. Сейтназаров, шаҳар прокурори ўринбосари К. Еқупов, ички ишлар бўлими бошлиғи ўринбосари милиция майори Ж. Исақбаевлар сўзга чиқиб республикада ҳам шаҳарда жиноятчиликка қарши кураш, унинг олдини олиш борасида қилинаётган ишлар ҳақида тўхтаб ўтдилар.

Шаҳар фуқароларидан Б. Одилбоев, Д. Айипов, Б. Одилбоев ва бошқалар ўзларининг қизиқтирган саволларини бериб жавоб олдилар.

Учрашув қизғин ўтди. Учрашувда Республика прокурорининг катта ёрдамчиси адлия маслаҳатчиси Г. Бобожонова иштироқ этдилар.

Бу учрашувлар барчада катта тасурут қолдирди.

Н. ТУРАБОВ.

ПРЕЗИДЕНТ ПӘРМАНЫ ХЭРЕКЕТТЕ

Елимиздеги экономикалық реформалардың тийкаргы мақсетлерининг бири өндиристи раўажландыруўға бағдарланған. Жас гөрезсиз мәмлекетимиз ушын бул тараўды раўажландыруўда шет ел инвестицияларының жәрдеми оғада зөрүр. Буның айқын мысалы ретинде елимиздинг автомобиль қурылысының тийкарын салыўшы Асакадағы автомобиль заводу, Зарафшандағы Зарафшан—Ньюмонт қоспа кәрханасын, Бухарадағы нефтьти қайта ислеў заводуын атап өтсек болады. Усыларға усаған сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханалар елимиздинг социал-экономикалық турмысында жетекши роль атқарады.

Өзбекстанда сырт ел инвесторларына барлық хуқықый шараятлар жаратылған, оларға көплеген кепилликлер хэм жеңилликлер берилген. Әсиресе экспортқа бағдарланған хэм импорттың орнын басатуғын өнімлерди шығарыўшы сырт ел инвестициялары қатнасындағы өндирислик кәрханаларын дүзиў хэм олардың нәтийжели жумысы хошаметленеди. Бундай кәрханаларға қосымша жеңилликлер берилген.

Усы тараўда Президентимиздинг 1996 жыл 30-ноябрдеги «Сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханаларға берилетуғын қосымша хошаметлеў илажалары хэм жеңилликлер ҳақында» Пәрманының әҳмийетине айрықша тоқтап өтиў оғада орынлы.

Бурын көплеген сырт ел инвесторлары республикамызда уставлық қорлары 10 мың АҚШ долларынан аспаған, уставларында жумыстың көп түри көрсетилген қоспа кәрханаларды ашып алып, тек саўда—сатық пенен шугылланатуғын еди. Соның менен бирге олар барлық жеңилликлерден хэм кепилликлерден пайдаланып атыр. Бундай кәрханалардан бизиң экономикамызға болған пайдасы аз.

Бул Пәрман усындай жағдайларға тосқылық жасай отырып, қандай кәрханалардың сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханаларға, ал қандай сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханалардың өндирислик кәрханаларға жататуғынлығын, оларға берилетуғын қосымша жеңилликлерди белгилеп берди. Солай етип, бул хўжет экономикамызға пайдасы аз сырт ел инвестициялары қатнасындағы өндирис пенен шугылланбайтуғын майда кәрханалардың дүзилуин шеклеўши, сондай-ақ дизимнен өткен сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханалардың уставлық қорлары өз ўақтында толтыруўға ийтермелеўши хўжет болып табылады.

Усы жылдың 1-январынан баслап сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханаларға томендеги 3 ширтке жуўап беряўши жаңадан дүзилип атырған кәрханалар жатады:

1) кәрхананың уставлық қорының муғдабы 300 мың АҚШ долларына эквивалент болған суммадан кем болыўы мүмкин емес;

2) кәрхана қатнасыўшыларының бири миннетли түрде сырт ел юридикалық тәрәпи болыўы тийис;

3) сырт ел инвестицияларының үлесі кәрхананың уставлық қорының кеминде 30 пайызын қурайды.

Ал усы шөртлерге жуўап бермейтуғын жаңадан дүзилип атырған кәрханалар сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханалар қатарына кирмейди хэм мәмлекетлик дизимнен белгиленген тәртипте жайласқан орны бойынша қалалық хэм районлық ҳәкимиятларда өтиўи тийис.

Жоқарыда көрсетилген шөртлерге жуўап беретугын хэм хожалық жумысынан түсетугын улыўма түсимнің 60 пайызынан көбиреги уставлық жумысында олардың өзлери өндиретуғын өнім хэм көрсететуғын сервис хызмети үлесине туўы келетуғын сырт ел, сынар хэм қоспа кәрханалар сырт ел инвестициялары қатнасындағы өндирис кәрханаларына киреди.

Президентимиздинг атап өтилген Пәрманына муўапық, 1997 жылдың 1-январынан баслап сырт ел инвестициялары қатнасындағы өндирислик кәрханаларға хәрекеттеги кепиллик хэм жеңилликлерге қосымша салық жағынан жеңилликлер берилди. Мысалы, республикалық инвестициялық бағдарламаға киргизилген жойбарларға капитал киргизилди өмелге асырыўшы сырт ел инвестициялары қатнасындағы өндирислик кәрханалар ушын пайдадан алынатуғын салықтан азат етиў мүддети 5 жылдан 7 жылға созылды хэм тағы басқа.

«Сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханаларға берилетуғын қосымша хошаметлеў илажалары хэм жеңилликлер ҳақында» Пәрманға муўапық, сондай-ақ сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханаларды дүзиў хэм мәмлекетлик дизимге алыў тәртибин әпиўайыластыруў, қоспа өндирислик кәрханаларды дүзиўди хэм олардың нәтийжели жумысын хошаметлеў мақсетинде Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети 1997 жыл 2-июлдеги «Өзбек-«Өзбекстан Республикасында сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханалар дүзиў, мәмлекетлик дизимге алыў хэм сапластыруў ҳақында» 336 санлы қарарын қабыл етти. Усы қарар менен «Өзбекстан Республикасында сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханаларды хуқықый экспертизадан, мәмлекетлик дизимнен өткерилу хэм сапластыруў тәртиби ҳақында» хэм «Сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханаларды сыртқы экономикалық байланыслар қатнасындағы сыпатында дизимнен өткерилу ҳақында» Режелер тастыйықланды.

Усы қарарға муўапық, Қарақалпақстан Республикасы хэм ўәлаятлар аймақларында жайласқан, 500 мың АҚШ долларына шекемги муғдарда устав қорына ийе болған сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханалар Қарақалпақстан Республикасы Әдиллик министрлигинде хэм ўәлаятлар ҳәкимиятларынан әдиллик

басқармаларында хўжетлердиң хуқықый экспертизасынан хэм мәмлекетлик дизимнен өтеди. Уставлық қоры 500 мың АҚШ долларынан көп болған, сондай-ақ, Ташкент қаласында жайласқан сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханалар Өзбекстан Республикасы Әдиллик министрлигинде хуқықый экспертизадан хэм мәмлекетлик дизимнен өтеди.

Мәмлекетлик дизимнен өтиў ушын сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханалар Әдиллик министрлигине томендеги хўжетлерди усынуўы тийис:

а) мәмлекетлик дизимге алыў ҳақында арза;

б) шөлкестирилу хўжетлерининг (шөлкестирилу жыйналысының протоколы, шөлкестирилу шөртнамасы хэм устав) түп нұсқалары хэм бир-биреўден нотариал тастыйықланған нұсқасы;

в) шөлкестирилу хўжетлеринде белгиленген устав қорының муғдарынан 30 пайызы сўм хэм валютадағы ўақытша толғау бетлерине өткизилгенлигин тастыйықлаушы банк төлеў хўжжети ямаса дәслепки төлем есабына Өзбекстан Республикасы аймағына мал-мүлк яки эсбап-үскенелер келтирилгенлигин тастыйықлаушы бажыхана хўжжети. Көрсетилген 30 пайыз 100 мың АҚШ долларына тең болған суммадан көп болса, 100 мың АҚШ долларына тең суммаға банк төлеў хўжжети;

г) кәрхананы дизимнен өткизгенлиги ушын белгиленген муғдарда мәмлекетлик бажы төленгенлигин тастыйықлаушы банк төлеў хўжжети;

д) Өзбекстан Республикасы консуллық мәкеме ямаса усы мәмлекетте Өзбекстан Республикасының консуллық мәкемеси болмаған жағдайда Россия Федерациясының консуллық мәкемеси тәрәпинен тийисли аўдармасы менен белгиленген тәртипте рәсмийлестирилген шет ел шөлкестирилушиси туўралы ол дизимнен өткен жердеги саўда реестринде көширме хэм банк усыныс хаты;

е) дизимнен өтип атырған кәрхана уставында жумыстың лицензияланатуғын түри бар болған жағдайда хәрекеттеги ызымшылық пенен талап етилетуғын хўжетлер.

Сынар кәрханалар хэм филиалларды дизимнен өткерилуде атап өтилген хўжетлерге қосымша Өзбекстан Республикасы консуллық мәкемеси, усы мәмлекетте Өзбекстан Республикасы консуллық мәкемеси болмаған жағдайда, Россия Федерациясы консуллық мәкемеси тәрәпинен аўдармасы менен белгиленген тәртипте рәсмийлестирилген сырт ел фирмасының нотариал тастыйықланған уставының нұсқасы усынылады.

Шөлкестирилу хўжетлерин мәмлекетлик дизимнен өткизген ўақытта хуқықый экспертизадан өткерилу ямаса кәрхананы юридикалық тәрәпи сыпатында қайта дизимнен өткизилу Әдиллик министрлиги тәрәпинен зөрүр хўжетлер қоса тигилген арза алынған ўақыт

тан баслап 5 жумыс күни ишинде өмелге асырылады.

Мәмлекетлик дизимнен өткен хэм сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханалардың мәмлекетлик реестрине киргизилген кәрхана Өзбекстан Республикасы Сыртқы экономикалық байланыслар министрлигинде сыртқы экономикалық байланыслар қатнасыўшысы сыпатында дизимнен өтиўи мүмкин.

Гурын дизимнен өткен сырт ел инвестициялары қатнасындағы көп кәрханалар уставлық қорларын толтырмастан жумыс ислеи беретугын еди. Енди 1997 жылдың 1-январына шекем дизимнен өткен бундай кәрханалардың шөлкестирилушileri шөлкестирилу хўжетлеринде нәзерде тутылған мүддетлерде кәрхананың уставлық қорын толтырмаса, кәрхана сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрхана статусын жойтады хэм дизимнен өтиў пайытында хәрекет етип турған ызымшылық пенен берилген кепилликлерден пайдалана алмайды. Соның менен бирге мәмлекетлик дизимнен өткен сәненде баслап бир жыл даўамында белгиленген тәртипте өзгиче устав қорын шөлкестирилу хўжетлеринде көзде тутылған муғдарларда дүзе алмаған сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханалар дүзилмеген деп есапланады.

Президентимиз И. Ә. Кәримов Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесининг он еккинши сессиясында «Қарақалпақстан Республикасы халық тутынуў товарларын жетистирилу бойынша елимизде соңғы орында қиятыр» деп атап көрсетти. Бундай аўхалдың себеплерининг бири республикамызда сырт ел инвестициялары қатнасындағы өндирислик кәрханалардың жетиспеўшилиги. Сырт ел хэм қоспа кәрханалардың сапы бойынша да бизиң республикамыз Өзбекстанда тилекке қарсы кейинги орындарда турады.

Егер бизиң исбилерменлеримиз өз искерлигин көрсетип, шет елдердиң күшли кәрханалары менен байланыслар орнатып, олар менен байланыслар орнатып, олар менен бирге республикамыз ушын зөрүрли халық тутынуў товарларын шығаратуғын өндирислик қоспа кәрханаларын шөлкестирисе, Президентимиз көрсетип өткен аўыр аўхалдан шығыўға болар еди. Бул исте тийисли мәмлекетлик уйымларының да жәрдемлери зөрүр.

Қарақалпақстан Республикасы Әдиллик министрлиги республикамызда сырт ел инвестициялары қатнасындағы кәрханаларды дүзиўде өз имканиятлары шеклеринде жәрдем берилуе таяр.

Е. С. ҚАНИЯЗОВ.

Қарақалпақстан Республикасы Әдиллик министрлигининг халық хожалығында хуқықый ислер бөлмининг баслығы.

Республика қазнасын толтыруу, иски-лерменлерге түсиник жумисларын алып баруу салық уйымларында ислеп атыр-ган хэр бир хызметкерлердин тийкаргы хэм биринши ўазыйпасы.

Жақында бизиң арнаўлы хабаршымыз Парахат Хабибуллаев Беруний район-лық мәмлекетлик салық инспекциясының баслыгы Х. Раджапов менен усы бағдар-да сәубелесип қайтты.

Салықшылар тынбай ислеп атыр. Олар-дың жумысы бир жағынан машақатлы, бир жағынан терең билимди талап ете-туғын кәсип. Табысларға ерисиў аңсат болып атырған жоқ шығар?...

— Дурис айтасыз, журналистлер хэр бир кәсип ийесиниң турмыстагы хызме-тине байланыслы мәселелерди дурис тү-синетуғынына исенемен.

Енди фактлерге өтейик...

САЛЫҚШЫ ҚАЗНАНЫ ТОЛТЫРАДЫ

...1997 жылдың 1-ярым жыллығында районлық салық инспекциясының ре-жеси бойынша мәмлекет бюджетине түсетуғын салықлар хэм мәжбүрий тө-лемлерден алынатугын салықтың муғда-ры 74402300 сўм болса, усының бюд-жетке келип түскени 75769600 сўмға жеткерилди. Жобамызды 101,8 процент-ке орынлады.

Районда дизимнен өткен 615 кәрхана хэм мәкемелер болып, оның тек жумыс ислеп салық төлеп отырғаны 341 ден ибарат. Бизлер жумыс режемизде төр-типлестирилген 179 кәрхананы тексер-генимизде олардың 84 де ҳәкимшилик хуқық бузарлық жағдайлары ушырасты. Олардан 117 адамға нызам тийкарында 218400 сўм жәрийма салынды.

Сондай-ақ райондагы «Кенегес», «Со-вагроном», фермер хожалықларында хэм «Улугбек» киши кәрханасында дәрәмат муғдарын яғный төлеўге тийисли салық муғдарын жасыруу хәрәкетлери анық-ланды.

Қарыздан «қорықпайтуғын» кәрхана-лар менен қандай жумыс алып барып атырсыз?

Расын айтыў керек хәзир мәмлекет алдында қарызы бастан асып атырған кәрханалар саны артып баратыр. Олар менен ислесиў оғада қыйын болып атыр.

Салық төлеўшилер арасындагы ең би-ринши қәтелик, (буны арқайынлық деп айтса да болады). Айырым мәкеме бас-лықлары хэм барлық буўындагы есап-шылары салық төлеўдиң төртипдерин дурис түсинбейди. Сонлықтан да қар-ызы көбейип кетеди. Олар «салық хэм бажыхана хабарлары» атлы газета-ны оқып туруылары тийис.

Салық нызамларының тийкарында ха-лықтың мәпи қорғалады. Қазнада пул

болса айлық, пенсия хэм напәқалар ўақ-тында бериледи. Қайсы кәрханаға қандай илажлар қолланып атырсызлар?

Министрлер Кабинетиниң 1996 жыл 8 ноябрдеги №387 санлы қарарына муўа-пық қарыздар кәрханалар өз ўақтында тийисли салық төлемлерин төлемесе яки төлеўге имканияти болмаса, онда олардың мал-мүлки есабынан өндирип алынады. Буған мысаллар есабында мы-наларды айтса болады.

Беруний суў қурылыс басқармасы 17452000 сўм, ХУСМ кәрханасы 1287700 сўм ХАТГ—28 6114600 сўм-лық қарызларын олардың мүлки есабы-нан өндирип алыў туўралы таярланған хужжетлер Қарақалпақстан Республи-калық Хожалық судына өткерилди. Қоз-ғатылған даўалар толық қанаатланды-рылып қарар шығарылды.

— Саўда хэм хызмет көрсетиў тараў-ларындагылар менен ислесиў қалай жү-рип атыр?

— Бул бойынша дәслепки 6 айда 97 рет тексерий жүргизилип, 43 саўда хэм хызмет көрсетиў кәрханаларына жуўап-керли қәнийгелерине 79800 сўм жарий-ма салынды.

Саўда орынларында қадағалаў касса аппарат машиналарын орнатылыўы шәрт. Бул жаққында Министрлер Каби-нетиниң арнаўлы №621 санлы қарары бар. 79 орынды касса аппараты болуы шәрт болса, соның 50 и районлық МСИ дан есаптан өткен болып шықты. 10 данасы ески аппаратлардан ибарат. Бул бойынша жоба 63,3 процентти қурайды. Бул бойынша 30 рет тексерий жүргизил-ди, соның 25 инде қарғыдалар бузылған. УЧСХЖға қараслы дүкән баслыгы Бах-тыяр Каландаров хэм Алияр Файзул-лаевларға нызам тийкарында 4200 сўм-

нан жәрийма салынды хэм мәмлекет пайдасына өндирилди.

Сондай мысаллар көп, УЧСХЖға қа-раслы №35 санлы дүкән баслыгы Ну-рылла Жуманиязов касса аппаратында саўда ислеўдиң қарғыдасын жыл даўа-мында қайталанғаны ушын Озбекстан Республикасы жынаят кодексиниң 189 статьясы 1—бөлими менен жынайы жуў-апкершиликке тартылып оның бул иси прокуратура уйымына өткерилди.

— Саўдайлыққа кең жол ашылғаны кимди көрсөң арқаланып дорбаланып зат сатып жүргени анық. Олардан мәмле-кетке түсип атырған пайда бар ма?

— Оларда дыққаттан шетте емес. Салық нызамына дурис келмейтуғын саўда ислери менен пуғыллануышы пу-қаралардан Гумисай Оразбаева 3000 сўм, Турсынай Матсапаева 1800 сўм, Феруза Раджапова 1800, Эгамберди Хасановларға 1800 сўм муғдарында жарийма салдық. Оларға жарийма са-лып қоймастан түсиник жумысларын алып бардық. Бизиң жумысларымыз усындай роўиште өтип атыр. Салықлар ўақтында төленип турса адамлардың қалтасында пул, ўийнде берекет болады. Себеби мәмлекеттиң қазнасының ең көп бөлеги Салықлардан өндириледи. Айы-рым ўақытларда «салықшы киятыр» десе буреўлер бизлерге басқаша төмен түси-никте болатугын жағдайлар ушырасады. Бизлер де салықтың арасында жүрген хызметкерлеримиз. Сол ушын иретинде халықтың айырым топары бизлерди де дурис түсинсе екен деймиз.

— Жумысларыңызда табыслар тилей-миз! Хызмет жолларында есап китабы-ңыз хэм нийеттиңиз дүзий болсын.

П. ХАБИБУЛЛАЕВ,
Сүүретти түсирген П. МАТЖАНОВ.

СОҒИНЧ

(ҚАТРА)

Мана, бугун Умида 4 ёшга тўлди. Негадир уни хэр кўрганымда соғинч уфу-риб турган нигоҳидан кўзларимни олиб қочаман. Болаликиннг бегубор онларидар-д ар ила сиқилаётган қизалоқни ҳәлдан оғутаман. Мени хэм инсоний ғам-таш-вишлардан ҳоли бўлган оппоқ тушларни-га етакла, дея хайқираман.

...Туш кўраётган қизалоқ уйқусираб алланималар деди. Унинг учун бу дунё-да ширин тушларина барқарор, холос. Ана шу тушлар унга ёруғ туйғуларни инъом этадиғандай... Чунки уйқудан уй-ғондингми, қизим», онасиниң әркаловчи оҳангдагы товушли әшитилади. «Қуёш чиқмасдан, ҳаммадан бурун уйғонсанг дадангинг келганни кўрасан» деганди. Қазиллашиб. Афсуски, у доим ухлаб қолаверади. Шу боис уйқудан туради— да, ўз-ўзидан хафа бўлиб хўрлиги кела-ди—ю, йиғлаб юборади. Буни тушуи-маган аяси әса «Бўлди қил, харҳашанг-ни, Ана дўмбоққина айиқчанга қара, йиғлоқи деб устингдан куляпти», дейди.

Ҳали болалик фаслининг оҳори кет-май туриб, бир олам дардлар юкинни ел-касиға опчлайди, қизалоқ. «Дадам қа-чон келади?» дея бот-бот онасидан сў-раганда онаси ундан нигоҳини олиб қочади—ю, «Сен катта қиз бўлганин-гда», дейди ғамгин бир оҳангда. Қиза-лоқнинг «Дадам менга кўп уйинчоқ ҳам кетиядиларми?», деган суровига ҳәлға чўмган аяси қисқагина қилиб «ҳа», деб қўяқолади.

Янги йил кечаси у алламаҳалгача Қор-бобонни кутди. Хәлида фақат бир фикр: «Қорбобо истаган нарсани муҳайё қи-лади. Мен ундан дадамни топиб бериш-ларини илтимос қиламан. Агар кўнмаса кўтирчоқларимни бераман. Хатто энг яхши кўрган айиқчамни ҳам». «Қорбобо келдими?», дея уйқудан тура солиб ойи-сига юзланади у. «Албатта, қизим, Мана қара, сенга ажойиб кўйлакча ҳам совға қилди». Зўкондан харид қилган кўйла-гини кўрсатади ойижониси. «Мен ахир ундан... «табби хира бўлади қизалоқ-нинг, «Кўй, хафа бўлма, қизалоғим. Яна-ги сафар сени уйғотаман. Қорбободан истаган нарсани ўзидан бўлак ҳеч ким—на ойиси ва на жонсиз уйинчоқлар сезмас-ди, назарида.

Одамови, ғамгин бўлиб ўсаётган қизи-га термулиб, онаизор тугунмас хасратлар юкинни юрагинга ортади. Қизалоқ әса ши-рингина ухлаб ётар, хатто алаҳсиранган-ча кулиб—кулиб қўярди. Ҳали бирон марта кўрмаган дадасини тушларида ку-чиб, меҳр тўла оғушида завқланарди у. фақат тушларгина барқарор ва гўзал әди унинг учун...

А. САФАРОВ,
журналист.

Ғәрезсиз Озбекстан ўлкесинде жасаў-шы хэр бир пуқара Озбекстан Республи-касы менен Суверенли Қарақалпақстан Республикасының Конституциясында ҳа-ял-қизлар менен ерлердиң тең хуқықта екенлигин атап көрсетиўи менен хэр бир шаңарақ жәмийетимиздиң тийкаргы буў-ынларының бири болады деп атап көрсет-кен еди.

Сондай-ақ хэр бир шаңарақ жәмийети-миздиң төртипли қорғалыў хуқықларына ийе болады.

Бизиң районлық пуқаралардың халаты актлерин жазыў бөлиминде жас—жубай-ларды хэм барлық пуқараларды неке-ден өткерий бойынша неке актлери жа-зылып, оларға неке гўғалыгы тапсыры-лады.

Бөлимимизде хэр бир пуқаралардың некеден өтпесинен алдын оларға некеден өтиў бойынша түсиник бериледи хэм өз арзаларын жазыўлары лазым болады.

Хэр бир пуқара некеден өтиў алдын-

Айырым жасларымыз шаңарақ қу-рыўда өзлерине жеңилтеклик пенен қа-райды, еки жас бирин-бири көриўден, дәрхал тил табысып шаңарақ қурады.

Шаңарақ қурыўға үстиртин қараў, жеңил минезли, келешегин ойламаған жаслар бизиң турмысымызда ушыра-сып турады. Минне усылардың нәтийже-синде жаңадан дүзилген шаңарақтың бу-зылып кетиўине себепши болып отыр.

Хәзирги күнделики турмысымызда бундай жағдайлардың болмаўы ушын, хэр бир жас өз тәғдирине, бахытлы ша-ңарақ қурыўда ақыллылық пенен бир-бирине түсинисип шаңарақ болса екен деймиз.

Бизиң турмысымызда шаңарақ қу-рыўда хэр түрли жағдайлар ушырасады. Мәселен; Шаңарақ қурған жас-жу-байларымыз билетура, некеден өтпей турмыс кеширеди. Усының нәтийжесин-де ўақыттың өтиўи менен олар балалы болады. Айырым жасларымыз некеден өтиў жаққындагы оларға үстиртин қа-

сында некени дизимге алыўға қадаған етиледи.

Некеден өтиў жаққында белгиленген бланкада жазылыўы тийис. Арза блан-када барлық сораўларға анық хэм толық жуўап бериўи керек.

Сондай-ақ, усы кодексниң 22-статья-сында неке дүзилген ўақытларында ерли-зайыплылар өз қоләулер бойынша ери-ниң ямаса ҳаялының фамилиясына, яма-са өз фамилияларын сақлап қалыўы мүмкин делинген.

Некени дүзимге алғаннан кейин Оз-бекстан Республикасы Уәзирлер Кеңе-синиң қарарына тийкарланып мәмлекет-лик бажы өндириледи.

Неке дүзилгенлиги жаққында пуқара-лардың паспортына ямаса олардың бас-қада хужжетлерине штамп қойылады.

Некелениўшилердиң буреўи ериниң ямаса ҳаялының фамилиясын қабыл қылған болса паспорттың биринши бе-тине бир ай ишинде алмастырыў лазым екенлиги көрсетиўи шәрт.

Хэр бир хызметшилер хэм әскерий хызметине шақырыўшылар неке дүзил-генлиги себепли фамилиясы өзгертил-генде бул жаққында ПХАЖ бөлимлери әскерий хызметке қайжерде турыўына қарап хабарнама жибереди.

Хәзирги ўақытларда шаңарақты бе-кемлеў жас-жубайларымызды салтанат-лы некеден өткерий заман талапларына ылайықлы өткерилмекте.

Хэр бир жас-жубайларымыз некеден өткен ўақытта яғный той күни неке гўғалы-қлары салтанатлы тапсырылады.

Жас жубайларға неке гўғалықларын тапсырыў ўақытларында урыс хэм мий-нет ветерандары аўыл ақсақалларының қатнасыўында тапсырылады.

Бул жумыслар районлық ҳаял-қизлар кеңеси, районлық ветеранлар кеңеси жәмийетлик шөлкемлер аўыл—пуқара-лар жыйынларының баслықлары, рай-онлық «Камолот» бөлими хэм районлық мәденият үйлериниң жәмөөтлери менен алып барылмақта.

Сондай-ақ районлық ҳаял-қизлар кеңеси менен бирликте шаңарақлар-ды бекемлеў хэм саламат, оўлад ушын район аймағында қызларымызды турмысқа таярлаў «кәнеки қызлар» «бирге сырласайық»—атлы темаларда шаңарақларды бекемлеў мақсетинде жаслар арасында үгит нәсият жумысла-ры алып барылмақта.

Бизиң районлық пуқаралардың ҳала-тын жазыў бөлими район пуқараларына талап хэм отинишлерин орындаўда ты-нымсыз мийнетлер ислей береді.

Бизлердиң тилегимиз хэр бир шаңа-рақтың бахытлы болуына, аўыз-биршиликли болуына, татыўлы турмыс кеширийине тилеклесиз!

Т. МАМБЕТМУРАТОВА.

Шымбай районлық пуқаралық халаты актлерин жазыў бөлиминиң баслыгы.

Неке хэм шаңарақ

да некелениўшилердиң өз-ара келисим олардың неке жасларының толыўы есап-қа алынып бериледи.

Жас жубайлар биринши некеден өткен ўақытларында ерлер ушын 18-жас қыз-лар ушын 17 жас болып белгиленип, олар өзлери жасап турған ПХАЖ бөли-мине арза береді.

ПХАЖ бөлими оларға некеден өтиў төртиби хэм шәртлерин түсиндиреди. Некеден өтиўи жас жубайлар арза жазыў менен бирликте тийисли хужжет-лери өзлери менен бирликте болуы ла-зым.

Олардан; паспорт, әскерий гўғалық, офицер, прапоршиклердиң жеке гўғалы-ғы болуы тийис.

Некеден өтиў ушын хэр бир пуқара бир ай бурын ПХАЖ бөлимине билдирип арза жазады. Егер некени дизимге алыў ўақыттан узайтатуғын болса, некеле-ниўшилердиң бирликтеги арзасына тий-карланып усы айдан кем болмаған мүд-детке узайтырылыўы мүмкин.

Некеден өтиў тек ғана некелениўши-лердиң қатнасыўында дизимге алынады. Егер некеден өтпестен алдын балалары болса, олар некеден өтиў ўақтында баласының гўғалықлары бар, болса, бир ай мүддети қысқартылады.

Хэр бир шаңарақ өз хызметкерин ат-қарыўда, халықтың өсиўин тәмийинлеў-де баланың саламат оўлад болып туўы-лыўына кеўил бөлип барыўлары лазым.

райды. Нәтийжеде жаңадан туўылған нәрестеге туўылыў жаққында гўғалық зөрүрли болғанлықтан ғана мәжбүрий түрде ПХАЖ бөлимине келеди.

Бул жағдайлар хэр бир жасларымыз ушын хужжетлерди алыўда қыйынласа-туғынлығыгә жәмемизге лазым.

Хәзирги ўақытларда бизиң пуқаралар-дың халаты актлерин жазыў бөлиминде район халқының талапларын орындаўда бир қанша унамлы жумыслар исленип атыр.

Районлық ПХАЖ бөлими район аймағында 8 орындагы аўыл пуқаралар жыйыны қапталындагы пуқаралардың халаты актлерин дизимге алыў бөлим-лери менен бирликте жумыс алып бар-мақта.

Аўыл хаткери өзлерине уқыпларын пуқаралардың талапларын қанаатланды-рыў бойынша хызмет ислеп атыр.

Булардан; Май «АПЖ»—ның хаткери Бахыт Бекбаулиев «Таза—жол» АПЖ ның хаткери Даулетжан Қалжановларды атап өтиўге болады.

Соның менен бирликте Озбекстан Ре-спубликасы «Неке хэм семья» кодексиниң 19-статьясында некени дизимге жол қойылмайтуғын ҳаллар көрсетилген.

Бунда туўған-туўысқанларға, атасы бир, анасы басқа ямаса ана бир, ата басқа ара қарындасларға, сондай-ақ пер-зентликке алған хэм алығанлар орта-

Ҳаял-қызлар

ҲАМ ҲУҚУҚ

Жақинда Президентимиз тарафинан қабыл етилген «Ҳаляқты ҳуқықый тәрбиялауды жақсылау, оның ҳуқықый мәдениетининг дәрежесин көтерүү ҳуқық изертлеуши кадрлар таярлау системасын жетилистириүү, жәмийетлик пикирди үйрениүү жұмысын жақсылау ҳақындағы Пәрманы бүгинги күни үлкен әҳмийетке ийе болып атыр. Онда халқымыздың ҳуқықый мәдениетини хәм ҳуқықый билимлерининг хәм санасының дәрежесин көтерүү мәселелери тәрпинен сөз етилип, бул бағдардағы алып барылып атылған жұмыслары мәмлекет сиясатының бири етип белгиленди.

Президентимиз Пәрманында илгері сүрилген дәстүрий жол жобалар хәм мемлекет ағдымызға үлкен жууапкершиликлер жүклейди. Ҳуқықый билимлеримизди тереңдестирүү ушын мәкан комитети ақсақаллары, көпте көрген қариялар хәм тарау көнigelерининг имканиятларынан кеңирек пайдаланыуымыз лазым.

Демократиялық рауажлануудың өзине тән хәм өзине сай жолдан баратырған Республикамызда инсан ҳуқықлары хәм еркинликлерин қорғауға хәр қашанғыдан да үлкен дыққат—итибар қаратылмақта.

Биз бул бағдарда ҳаял-қызларымыз арасында қандай нәтийже хәм жетискенликлерге еристик? Ҳаял-қызлар арасында ҳуқықый мәдениетти асырыүү, демократиялық жәмийет хәм Нызам тийкарларын бекемлеүү, жәмийетлик пикирди үйрениүү жұмысларын жақсылау бағдарындағы бизлердин алдымызда турған ўазыйпалар нелерден ибарат? Президент Пәрманы менен танысқан хәр бир инсан усы сыяқлы орыны сорайға жууап таба алады.

«Ҳуқықый мәдениетти асырыүү ушын биз сондай-ақ бир тийкар жаратыуымыз керек. Барлық сиясий хәрекетлеримиз нәтийже берсин, хәм халықтың санасына жетип барсын»—деп атап көрсеткен еди Президент.

Ҳақықатында да буның ушын ең дәслеп ҳаял-қызлардың белсендилегин асырыүү зөрүр. Олар барлық жаңалықлардың қатнасушылары болуы тийис. Хәр бир ҳаял-қызларымыз саналы рәуиште «турмыс толқынына» кирип кетүү керек. Дәслеп ҳаял-қызларымыздың ҳуқықый билимлери жетерли дәрежеде болуы керек. Көпшилик ҳаял-қызларымыз өзлерининг ҳуқықый еркинликлерин тереңнен түсинип жетпейди.

Биздин Кегейли районлық ҳаял-қызлар Комитетине ҳаял-қызларымыз арыз етип шағым хатлар жоллайды. Олардың айырымлары менен саўбетлесип отырып, балаларға напақа төлеүү, кем төмийинленген семьяларға жәрдемлер берүү ҳақындағы Пәрманнан сораңыз, әпиўайы-ақ мысал мәселен, «Сиз ҳуқықыйды билемиз бе? деп сорап қалсаңыз да көпшилик дерлик қысынып қалады. Бундай жағдайларға шек қойуудың әйне ўақты келип жеткен жоқ па?»

Келип түскен арзалардың көпшилигин шаңарақтағы келиспеўшиликлер, үй жай мәселелери, балалардың напақа пуллары, жұмыс орнынан қысқарып қалуы, ибилерменликте рауажландырыўға жәрдем сораў сыяқлы мәселелерге байланыслы жазылған хатлар қурайды. Ҳаял-қызларымыз өзлерининг ҳуқықларын билмегенликтен айрым әпиўайы жағдайларның шешимин таба алмай ҳәлек болып жүретуғын жағдайлар да ушырасады.

Пәрманда адам ҳуқықларын хәм еркинликлерин сақлау, сиясий ҳуқықый, социаллық экономикалық реформаларды тереңдестирүү, сондай-ақ жәмийетлик қатнасушыларды рауажландырыўдың әҳмийетли мәселелери ҳақында «Жәмийетлик пикир» орайын шөлкемлестирүү атап көрсетилген.

Биздин районлық ҳаял-қызлар Комитети тәрпинен жақинда «Ҳаяллар хәм ҳуқық» жәмийетлик орайын шөлкемлестирилди. Ҳаял-қызлардың дүньяға көз қарасын қелипестирүү, олардың мораллық ҳуқықый мәдениетининг дәрежесин көтерүүди өзлерининг алдыларына ўазыйпа етип жүклеп алды. Бул бағдарда районлық ҳаял-қызлар Комитети, ҳуқық қорғау органдары, кең жәмийетшилик пенен бирликте белсендилек көрсетушимиз тийис—деп ойлайман.

Т. МАТБАЕВА.

Кегейли районы ҳәкмиятининг ҳаял-қызлар ислери бойынша қәнигеси.

ЖЫНАЯТ ҲАМ ЖАЗА

Алты шийше арақ, жети жыл қамақ...

Гейбиреўлер арақ ишсе мәс болуудан бирден хәўлирип, дәрхал нийети бузылып, қандай да бир жаман иллетлердин иске асыуына себепкер болады. Кәйиптиң күши менен кеўилдин күсегинин ислегиси келеди.

Биз турмыста жүз берген ўақыяларды көрип-билип, оларға тийисли жаза

ларын берип атырмыз. Жақинда тағы бир усындай жынаят ашылды.

Райондағы «Дәўқара» елатында бирлесип жұмыс ислеўши жигитлер Бахыт Әбдамбетов, Оразбай, Айтжанов, Байнияз Берманов, Айберген Аманбаев, Бахтилеў Төрешов, Ақнияз Мапиров, Әкимнияз Саекеев хәм Қуўатбай Алибековлер 6 шийше «тентек суўды» ишип алды. Олардан бөлинип шыққан Бахтилеў, Әкимнияз хәм Қуўатбайлардың қыялы бузылды. Олар түнгин саат 23 лер шамасында жесир ҳаял Б. Ш. ның үйине қарай бағдар алды. Ҳаялдың күйеўи бурын жол транспорт ҳәдийесинен қайтыс болған еди. Олар үйдин сыртқы хәм дәлизиндеги есиқтиң илдиригшилерин қорқырып басқыншылық жолы менен ишке киреди.

Биймезгил ўақытта тасырлаған қорқынышлы даўыстан оянған ҳаял жайдың светин жағып, үйинде болып атырған қәйинлерин де оятады. Деген менен бул кеўи үш жигитке қарсылық көрсете алмайды. Нийети бузық үш жигит ҳаялды дәлизге шығарып алып, жерге жатқарып, бөксесине, дизесине, теўип, қолларын қайырып азаплайды. «Шешинген суўдан қайтпайды» дегендей Қуўатбай хәм Бахтилеўдин жәрдеминде Әкимнияз Б. Ш. га жынысый қатнас

жасайды. Солай етип олар ўақыя болған жерден қашып кетеди.

Жынаятшылар тез күнде усланды. Тергеўде барлық ис айқынласты. Олар суд тәрпинен тийисли жазаларын алып, хәр қайсысы 7 жыл мүддетке еркинен айрылды.

Жынаят ислегеннен кейин «билмей қалып едим», «кеширим хат әкелип берейин», «жазамды жеңилетид» деген гәплер өтпейди.

Жынаятты болдырмау, тынышлықты сақлау тек прокуратура, суд, милицияның ўазыйпасы ғана емес.

Дурыс, жаслықтағы күш-жигер айырым жигитлерде есерлик әдетлерди пайда етеди. Деген менен қәпелимде болмас ис болып қалса, олардың өмириндеги мазалы мәўритлердин қәдири қайда кетеди?

Алты шийше арақ... жети жыл қамақ. Бул ўақыя түсинген адам ушын не деген ауыр салмақ!

Батыр ХОЖАНОВ.

Тахтақолыр районы прокуратурасының тергеўшиси, киши юрист.

Сүүретти түсирген **И. МАТЖАНОВ.**

Хуқуқшунос минбари ФУҚАРОЛИК КОДЕКС—ИНСОН ХУҚУҚЛАРИНИ ХИМОЯЛАШ ВА ИҚТИСОДИЙ МУНОСАБАТЛАРНИ МУСТАҲКАМЛАШ НЕГИЗИДИР

1995 йил 21 декабрь куни Ўзбекистон Республикасин Президентининг Қарори билан Фуқаролик Кодексининг 1—қисми, 1996 йил 29 август куни 2—қисми тасдиқланди.

Бу Кодекснинг қабул қилиниши мустақил Ўзбекистон фуқаросининг ислоҳотлар даврида иқтисодий муносабатларда иштирокини ва манфаатдорлигини таъминлаш ҳамма зарур бўлган шарт-шароитларни ва кафолатларни яратиб берган.

Янги қабул қилинган Фуқаролик Кодексининг биринчи қисмида ҳозирги бозор иқтисодининг қарор топиши, мулк-шақлларининг хилма-хиллигини таъминлашга әтибор кучайтирилган. Мулкнинг барча турларига, жумладан хусусий мулк дахлсиз деб тарифланган ва мулкый муносабатларнинг барча қатнашчилари у давлат қорхонаси бўладими, йирик ҳиссадорлик жамиятми, жисмоний шахсми ёки кичик қорхонами шартнома эркинлигини қонун мустаҳкамлаган. Фуқаролик Кодексининг 18—моддасида фуқароларнинг ҳуқуқ лаёқати, мазмунини қўрсатилган бўлиб у әски кодексга қараганда анча кең доирада белгиленган.

Хуқуқий жиҳатдан тартибга солинувчи асосий ҳолатлардан бири—бу уй—жой муносабатлари бўлиб ҳисобланади. Олдин фуқаролар уй—жойга шахсий мулк сифатида қаралган бўлса ва у шахсий әҳтиёжларни қондириш учун хизмат қилган бўлса, ҳозирги вақтда бу уй—жойлар хусусий мулк сифатида фуқарога тегишли ва у бу уйга нибатан әғалик қилиш, тасарруф қилиш ҳуқуқидан фойдаланади.

Янги Кодексда мулк ҳуқуқининг қонун асосида ҳимояланишини хәр бир фуқаронинг ҳозирги ўзғаришлар жараёнида фаол иштирок қилишлари учун зарур шароитлар яратиб беради. Мулк ҳуқуқидан ташқари бу кодексда ашбвий ҳуқуқлар тушинчасини хәм учратамиз.

Янги Кодексда фуқароларнинг ҳуқуқий лаёқати анча кенгайтирилган, фуқароларнинг —елланма меҳнатдан фойдаланишга, қўшимча даромадлар олишга, хусусий мулкга эга бўлишларига, юридик шахслар ташкил қилиш-

ларига, етказилган зарарларини тўлашларини талаб қилишларига ва агар қонун ва шартномада зарарни қамроқ миқдорда тўлашни назарда тутилмаган бўлса ҳуқуқи бузилган шахсининг ўзига етказилган зарарининг тўла қопланишини талаб қилишга ва ҳақозоларга рухсат берилган.

Фуқаролик Кодекси бўйича фуқаролар ва юридик шахслар ўртасида тузилган битимларнинг турлари анча кенгайган; бир тарафли, икки тарафли ва кўп тарафли битимлар тузиш мумкинлиги белгиленган.

Янги фуқаролик Кодексининг 2—қисми асосан шартномаларга бағишланган бўлиб олди-сотди шартномаси, сотиб олинган товарнинг шартли, унинг топширилиш муддати, сотувчининг товарни топшириш мажбурияти, сақлаш шартли, шикасланган вақтда бу товар учун қандай мажбурият юзасиб бериш шартномасига бир қанча ўзғаришлар ширитилган ва қўшимча кодексда бу шартномадан ташқари товарлар етказиб бериш тўғрисида давлат контрактни деган шартнома вужудга келган. Кодексининг 437—моддасида унга тушинча берилган ва маҳсулот етказиб бериш шартномасидан орттиқ муддатга тузилиши мумкинлиги қўрсатилган, шунингдек товарларни етказиб бериш тартиби, олиб бориб бериш ва етказилмаган товарларнинг ўрнини қоплаш, етказиб берилмаган ва муддати ўтказиб юборилган товарларни қабул қилишни рад қилиш тартиби белгиленган. Янги Кодекс асосида қўшимча киритилган шартномалардан бири бу рента шартномасидир. Олдинги Кодексда бундай тушинча бўлмаган. Бу шартномага мувофиқ бир тараф кўчмас ёки кўчар мулкни бошқа тарафга (рента тўловчига) беради, рента тўловчи эса олинган мол-мулк ўрнига рента олувчига вақти-вақти билан белгиленган пул суммаси ёки уни таъминлаш учун бошқа шаклда маблағ беради. Рента шартномасига асосан рента ни муддатсиз ёки рента олувчи ҳаёт бўлган муддат мобайнида тўлаш шартли қўйилади. Рента шартномасини нотариал тасдиқлаши лозим, аграр шартнома объекти кўчмас мулк бўлса шартнома давлат рўйхатидан хәм ўтказилиши лозим. Кодексининг 518—моддасида доимий рента тўлаш, олиш тартиблари белгиленган.

Кодексда транспорт воситаларини ижарага беришлик хәм қонунда мустаҳкамланган.

Янги Кодексининг 48—бобида Воситачилик шартномаси деган тушинча берилган, бунга мувофиқ бир тараф 2—тарафнинг топшириги бўйича ўз номи—эвазига тузиш мажбуриятини олади, Воситачилик шартномаси ёзма равишда тузилиши шарт.

Воситачи томонидан 3 шахс билан тузилган шартнома ёки битим агар битимда комитетнинг номи тилга олинмаган бўлса ҳуқуқларга эга бўла олмайди ва мажбуриятлар ола олмайди.

Воситачи ҳақини комитет томонидан тўланади, агар воситачи битимнинг 3 шахс томонидан бажарилиши учун кафолатни ўз зиммасига олган бўлса қўшимча ҳақ ҳам тўлаши шарт. Қонунда воситачилик шартномасининг бажарилишини шарт қилиб белгиленган ва қўшимча воситачилик қилишга хәм рухсат берилган. Воситачи сотаётган товарларнинг боҳасини комитет билан келишилган ҳолда амалга ошириши керак, айрим ҳолларда комитет кўрсатмасидан ташқари хәм йўл қўйилади.

Кодексда бозор муносабатларининг энг омилларидан бири бўлган ҳисоб-китоблар тўғрисидаги қондаларга алоҳида боб ажратилган бўлиб бу уз аксини 45 моддада топган, яъни бунда тўлов топшириқномалари билан ҳисоб—китоб қилиш, аккредитив, инкасса ва чеклар билан ҳисоб-китоб қилиш тартиблари қўрсатилган.

Ушбу ҳар бир алоҳида олинган фуқаронинг мулкый ҳуқуқини биринчи ўринга қўйиб бу ҳуқуқининг хилма-хил давлат, маъмурий, ҳудудий тузилмалар, бозор тузилмалари ва юридик шахслар, оилавий ва меҳнатта онд муносабатларни аниқ бир мақсадни кузлаб ёритиб берган.

Бундан кўриниб турибдики қонун марказида инсон, унинг ҳуқуқи ва манфаатларини ҳимоялаш турибди.

Фуқаролик кодексини мамлакатимизнинг инсон ҳуқуқларини ҳимоялаш ва кафолатлашининг ҳуқуқий негизларини янада мустаҳкамлаш учун хизмат қилади.

Ш. РАЖАПОВА,
Эликқалъа туман судининг раиси.

ИНСАН ДЕГЕН АТЫМЫЗГА ДАҚ ТҮСИРМЕЙИК

Президентимиз Ислам Каримов — «Бул азиз Уатан ҳаммеиздикки, оның бағ ығбали, жарқын келешегі үшін жасау, гүресіу, керек болса жанын пидә етиу, усы әдиули топырақта жасап атырған ҳәр бир инсан үшін бахыт» дегендей, ана Уатанға инсан болып тууыланнан кейин ҳақыйқый инсан болып жасау керек.

Хәзирги бизиң дәуиримиздеги болып атырған экономикалық қыйыншылықлардың өткинши дәуир екенлигин естен шығармаймыз әрүр. Көп ұзамай турмысымыздың гүллеп жаснап, халқымыздың абаданлығы артып дүньядағы ең бир жетисип рауажланған мәмлкетлер қатарына қосылатуғыны анық. Солайда болса, арамызда елде болса, кейиниң неге, қандай жағдайға алып келетуғынын биле тура жынайтқа қол уруушы инсанлар ушырасып атыр. Буган мысал ретинде; 1951—жылы Қараөзек районында тууыылған, хәзирги уақытта Қараөзек районында туруушы пуқара Есемуратов Мақсетбай, 1996-жылы Қараөзек районы Суды төрепинен 3 жылға судланып, ӨзР Президентиниң 1996—жылы 7-август күнги Амнистия беріу Пәрманына асас жазадан қутылғанынан тийисли жуўмақ шығармай жәнеде жыңаят ислеу жолына түскен.

1997-жылы 23 январдан 24-январға өтер түнде саат 3—00 лер шамасында арақ ишкен мәс ҳалында Қараөзек ра-

йоны Қаршығалы АХИК ның аймағында жасаушы өзиниң танысы Тәжмуратов Мақсетбайдың үйиниң қасындағы дәнханасының қулпын бузып ишке кирип улыўма 3396 сумлық тары хәм бийдай унларын урлап кеткен.

Бул жерде биз пуқара Есемуратов Мақсетбайдың ислеген ҳәрекетлерин қалайыныша түсинемиз. Егер Есемуратов Мақсетбайдың өзиниң хәм бала-шағаларының тамағы аш болғанда ол не ушын арақ ишеди, арақтың хәзирги бахасы хәммеге мәлим, не ушын ол буннан бес ай бурын 3 жылға судланғанынан жуўмақ шығармайды,— деген пикирге келемиз.

Пуқара Есемуратов Мақсетбай 1983-жылыда жалатайшылық бойынша бир жылға судланған еди. Өзиниң 46 жасының ишинде үш мәртебе судланып елде дүзелиу жолына түспеген Мақсетбай өзиниң инсан деген атына дақ түсиргени емеспе?

Солай етип, пуқара Есемуратов Мақсетбай кейинги ислеген ҳәрекеті ушын ӨзР ЖК ниң 169 статьясының 3-бөлиминиң «Б» бөнти менен 5 жылға еркинен айырыу жазасы менен айыплы деп табылды.

Ж. ҚАДИРБЕРГЕНОВ,

Қараөзек районлық Ишки ислер бөлими баслығының орынбасары, милиция капитаны.

Милиционер иждодидан

ЎЗБЕКИСТОН

Келажеги буюк давлатсан, Баъмисоли янги отган тонг. Мустақиллик кунинг муборак, Азиз Ватан жон Ўзбекистон. Истиқлол йўлидан борамиз дадил, Келажак авлодга яратышга бор, Етакловчи юртбошинг тутган йўл одил, Халқинг бор дўстона кўнгиллари чор. Истиқлол шабадаси юртимда елди, Мустақиллик кунин тўйлайлик, Узоқ кутган фурсатлар келди, Кенг даврада уйнаб куйлайлик. Амир Тимур бобомиз руҳи шод бўлғай, Авлодларим фаровонлик йўлидадир деб. Хар бир уй севинч, қувончга тўлғай, Мустақиллик богининг меваларин еб. Меҳнатсевар халқимнинг кўнгили оппоқ, Деҳқонлари етиштирган пахталаридай, Ўзбекистон келажеги буюкдир порлоқ Жаҳонда йўқдир эл Ўзбекистондай. Қўмсайман мен ўтган болалик чоғим,

СИНФДОШЛАРИМГА

Қайдасиз дўсларим, синфдошларим? Келинлар эслайлик мактаб кўчоғин, Биргалашиб бир паст дийдор кўришиб, Сурғашайлик аҳвол, ўтган кунларин. Хәтнинг мураккаблигин тушунмас әдик, Бахтли синфдош чоғларимизда. Нимагадир бир паст қайтгим келади, Уша болаликка, уша синфимизга

Уйнаб кулиб ўтган дўстлигимизга. Хаммасин олиб кетди «вақт» деган шамол. Айта олмаймиз биз унга деб,— «хой шошмагил, қол». Қалбимда совуган қолди бир сезги, Утиб кетди баҳорли, қувончли онлар, Иложи йўқ қайтаришга әнди куз келди.

—ЮРТИМИЗ ПОСБОНЛАРИ.

Милиция—тақдир экан танлаган касбим. Эл осойишталигин сақламоқ учун, Нимагадир безовта қалбим, Яна кутар бизни тадбир «Тун». Биз Ватанга, элга содиқмиз, Юртимиз фаровонлигин уйлаб, Хақиқат, виждон устунлигимиз, Одамлар бахтини тинчликда ўлчаб. Хақиқат, виждон устунлигимиз, Одамлар бахтини тинчликда ўлчаб. «Алло, милиция» дея қағирар бизни, Қўнғироқ чалинса нохуш хабардан. Ердамга шоша ҳозир бўламиз, Қўтқармоққа Сизин хатардан. «Халқ посбони» деган ном билан. Кеча-кундуз хизмат қиламиз. Юртимизнинг тинчлиги учун Керан бўлса жонни тикамиз. Эллиқалға тумани ички ишлар бўлимининг шахсий таркиби жанговор хизмат ўқиши ҳамда жисмоний таёргарлиги бўйича нозира.

Вермухамбет СЕИТЕКОВ.

УҚИНГ, ҚИЗИҚ

Хозирги кунда автомобиль ўғирлиғига қарши машиналарга ҳар қил кулфлар ва қурилмалар ўрнатилмоқда. Бироқ буларнинг бари тажрибасиз ўғирларнигина чўчитиб учунгина эканлигини барчамиз ҳам билвермаймиз. Профессионал ўғирлар учун бу чегаралаш ҳеч нарса эмас. Шунинг учун ҳам автомобиль ўғирлиги кўпайса кўпаймоқдаки, ҳеч озаймапти. Бу муаммо нафақат, бизни ҳатто француз мутахассисларини ҳам ўйлашга мажбур этмоқда. Бироқ улар әндиликда мажбур муаммодан ҳар ҳолда кутулиш арафасида турибди. Саккизта вазирлик ва бир қанча ташкилотлар автомобиль ўғирлиғига қарши енг шимариб ишга қиришди. Улар режасига кўра, ҳар бир машина митти датчиклар билан жиҳозланади (бу датчиклар машинаниннг ҳоҳлаган қисмига қўйилиши мумкин). Шу билан бирга мамлакатнинг бутун ҳудиди бўйлаб махсус қурилмалар—умумий

компьютер тармоғига уланган радиоузеллар ўрнатилади.

Ўғирланган машина коди сақланаётган электрон хотира нусхаси коди билан мос келса бас, йўл полицияси шу радиоузеллар орқали дарҳол хабар беради.

Кўчаларда автомобиль ҳаракатини бирмунча қисқартириш мақсадида Филадельфия (АҚШ) шаҳри раҳбарлари антиқа буйруқ чиқардилар. Полиция бошқармаси машина эгаларига автомобиль олдидаги ойнага ёпиштириш учун икки хил рангдаги гулнинг ёрлиқ қоғозини берадилар. Хаворанг ёрлиқ эгалари ойнинг фақат (жуфт) кунларида машина ҳайдаш ҳуқуқига эга бўлсалар, қизил рангдаги ёрлиғи бор машина эгалари эса ток кунлари кўчага чиқаришлари мумкин.

Суранг, жавоб берамиз

«Давлат кредити деганда нимани тушунамиз? (Нукус шаҳри, З. Абдуллаев).

Банклар давлатга ҳам қарз беради. Шу билан бирга ундан қарз ҳам олади. Бунда давлат кредити пайдо бўлади. Қарз ва унинг фоиизи бюджет ҳисобидан қайтарилади. Давлат кредити шароитида қарз берувчилар камдан-кам ҳолларда банклар бўлади. Кўпинча бу вазифани аҳоли, фирма, корхона ва ташкилотлар ўтайди. Давлат қарзни турли шаклда. энг аввал давлат заёмлари (заём—русча қарз демакдир) шаклида олади. Заём давлатнинг қарздорлик гувоҳномаси бўлиб, у қарзни вақти келганда қайтариб олиш ва фоииз тўлашни кафолатлайди. Заёмлар марказий ва маҳаллий ҳокимиятлар чиқаради. Заёмлар қарз ҳақи тўлаш жиҳатдан фоииз тўланадиган, ютуқ чиқадиган, ҳам ютуқ, ҳам фоииз бериладиган ва баъзан фоиизсиз ҳам бўлади.

Кредит муносабатларида давлат фақат қарздор вазифасини ўтамай, қарз берувчи ролини ҳам бажаради. Давлат ўз маблағларини ҳисобига банкда қарз фондини ташкил этади, казинадан фирма ва ташкилотларга уларнинг молиявий санақияси (соғломлаштирилиши) учун сарфланади. Мазкур қарз ҳам маълум муддатга, қайтариб бериш ва фоииз тўлаш шарти билан берилади. Аммо фоииз гоят имтиёзли бўлади ва даромад олишни кўзламайди. Давлат ўз қарзидан воз кечиши ҳам мумкин.

«Валюта бойликлари» жумласига нималар киряди? (Нукус шаҳри Каипов Б.).

«Валюта бойликлари» жумласига қўйидагилар киряди?:

- чет эл валютаси;
- чет эл валютасидан қимматли қоғозлар—фонд бойликлари (акциялар, облигациялар, ва бошқалар);

— чет эл валютасидаги тўлов ҳужжатлари (чеклар, векселлар, аккредитивлар ва бошқалар);

— қимматбаҳо металллар—ҳар қандай кўриниш ва ҳолатдаги олтин, кумуш, платина ҳамда платина гуруҳига кирувчи (палладий, иридий, родий, рутений ва осмий) металллар, шундай металллардан ишланган заргарлик ва бошқа рўзгор буюмлар ҳамда уларнинг парчаларини бундан мустасно.

— табиий қимматбаҳо тошлар—сайқал берилган ва сайқал берилмаган шаклдаги олмос, лаъл, зумрад, ёқут ҳамда александрит, шунингдек марварид, шундай тошлардан ишланган заргарлик ва бошқа рўзгор буюмлари ҳамда уларнинг парчалари бундан мустасно.

Қайта суғурта қилиш ва биргаликда суғурта қилиш ҳақида маълумот берсангиз?—(Тўрткўл тумани, Сабирова А.).

1. Бир суғурталовчи (қайта суғурталанувчи) суғурталанувчи (қайта суғурталанувчи) суғурталанувчи олдидаги ўз мажбуриятлари бутунлай ёки қисман шартномада белгиланган таваккал шартлари асосида бажарилишини бошқа суғурталовчи) қайта суғурта қилувчи) орқали суғурта қилиши—қайта суғурта қилиш ҳисобланади.

Суғурта ташкилоти суғурталанувчининг розилиғи билан асосий шартномани ўзгартирмасдан туриб, суғурта шартномалари бўйича ўзининг жавобгарлигини тўлов қобилиятига эга бўлган бошқа суғурта ташкилотларида ёки қайта суғурта қилиш билан махсус шуғулланадиган ташкилотларда қайта суғурта қилдириши мумкин.

Суғурта воқеаси (суғурта ҳодисаси) юз берган тақдирда суғурта ташкилоти—қайта суғурта қилувчи асосий суғурталовчи олдида шартномага кўра ўз зиммасига олган мажбуриятлар доирасида жавобгар бўлади.

2. Биргаликда суғурта қилишда икки ёки бундан ортиқ суғурта ташкилоти битта суғурта шартномаси тузади. Бунда шартномада ҳар бир суғурталовчининг ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгилловчи шартлар бўлиши керак.

Кредит қандай вазифаларни бажаради ва унинг жамиятдаги роли қандай? (Нукус шаҳри Усмонов Ш.).

Кредит тўрт хил вазифани адо этади. Биринчидан, пулга тенглаштирилган тўлов воситаларини (масалан, вексел, чек, сертификат ва ҳ. қ) юзага чиқариб, уларни ҳўжалик оборотига жалб қиладди.

Иккинчидан, у бўш пул маблағларини ҳаракатдаги, ишдаги капиталга айлантириб, пулни пул топади, деган қондани амалга оширади.

Учинчидан, қарз бериш орқали пул маблағларини турли тармоқлар ўртасида қайта тақсимлаш билан ишлаб чиқариш ресурсларининг кўчиб туришини таъминлайди.

Тўртинчидан, қарз бериш, қарзни ундириш воситалари орқали иқтисодий ўсишни рағбатлантиради.

Кредит ва ундан фойдаланиш натижасида турли натижаларга эришилади. Бу натижалар ижобий ёки салбий бўлиши мумкин. Ижобий натижалар деганда кредитдан самарали фойдаланиш натижасида қўлга киритилган ютуқлар тушунилади. Масалан, Андижоннинг Асака шаҳрида асосан банк кредити ҳисобидан қурилган янги автомобиль заводи республиканиннг енгил автомобилларга бўлган эҳтиёжини маълум даражада қондирса ва жаҳон бозорида муносиб ўрин эгалласа, бу кредитнинг ижобий роли ҳисобланади.

Кредитнинг салбий роли асосан қўйидаги икки ҳолатда намоён бўлади:

— кредит халқ ҳўжалиғига турли йўллар билан асоссиз равишда кўп берилса ва оқибатда пул массаси кўпайиб, миллий пул қадрсизланса;

— агар олинган халқаро кредитлардан самарали фойдаланилмаса, ва мамлакат ўзининг бошқа даромад манбалари, масалан, олтинни сотиш ҳисобидан кредитни қайтарса.

Жабовларин тайёрлаган:

Р. КОБЕЙСНОВА.

Қутлуқлаймиз!

Ҳурметли анажанымыз Қурбанай ИБРАХИМ қызы!

Сизди. 21 август мубарек 40 жасыңыз

бенен қутлуқлаймыз. Сьмьяңызда бахыт, сау-саламатлык тилеймиз. Перзентлерiniz Мухаббат, Мухаддее, Мансур, Мияссар, Махфуза.

«АДАМ ҲАМ НЫЗАМ»

ШОЛКЕМЛЕСТИРИУШИЛЕР; Қарақалпақстан Республикаси Прокуратурасы, Әдиллик Министрлиги хәм Ишки ислер Министрлиги

Газета А-3 форматында нуқсасы 12500 575 буйыртыла менен басылды. Газета айына 3 мәртебе шығады.

Бас редактор

Роза КӨБЕЙСИН қызы.

Редакцияның жәмийетлик кеңесгөйлери:

Парахат АЙТНИЯЗОВ, Бахмурат СЕЙТМУРАТОВ, Батыр МАТМУРАТОВ, Халмурза МАМУТОВ, Фархад НИЗАМОВ, Азат НУРЖАНОВ, Жаңабай САДЫҚОВ, Жаңабай ШЫЛМАНОВ, Замира ШАМУРАТОВА, Ҳакимбай ХАЛИМОВ.

Мәкан жайымыз;

Инд; 742000. Нөкис қаласы Гәрезсизлик көчеси № 44 жай, телефон; редактор; 4—47—59.

Басыўға рухсат етилген ўақты 15.00 Индекс 64524